

Dalimilova kronika

Dalimilova kronika

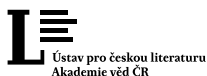
Dalimilova kronika

PRAHA — BRNO 2024

ČESKÁ KNIŽNICE

Vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,
a vydavatelství Host

www.kniznice.cz

Vychází s finanční podporou Akademie věd ČR a Ministerstva kultury ČR.

Při práci na publikaci byly využity zdroje výzkumné infrastruktury
Česká literární bibliografie (kód ORJ: 90243).

Ediční příprava a překlad Eva Pasáčková a Martina Spěváčková
Komentář Matouš Jaluška a Martin Nodl
Vědecká redakce Jan Linka
Lektorace Vojtěch Bažant

Editors © Eva Pasáčková, Martina Spěváčková, 2024
Translations © Eva Pasáčková, Martina Spěváčková, 2024
Commentary © Matouš Jaluška, Martin Nodl, 2024
Notes © Matouš Jaluška, 2024

Cover art reprography © Národní knihovna ČR, 2024
© Nadační fond Česká knižnice, 2024
© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2024
© Host — vydavatelství, s. r. o., 2024 (elektronické vydání)
ISBN 978-80-275-2517-1 (PDF)

Tuto se počíná kronika

Mnozí pověsti hledají,
v tom múdře a dvorně činie,
ale že své země netbají,
tiem svůj rod sprostenstvím vinie.
Nebo ež by se do nich které cti nadieli, 5
své země by skutky jměli,
z nichž by svůj rod vešken zvěděli,
a odkud by přišli, věděli.
Jáz těch kněh dávno hledaji
a veždy toho žádaji, 10
aby se v to někto múdrý uvázal
a vše české skutky v jedno svázal.
A dotad sem toho žádal,
donidž sem toho právě nezbádal,
že se v to nikte nechce odati. 15
Pro to se sám v to musím uvázati.
Ale věž, žeť úsilno jest tu kroniku psáti,
pro toť chci rozličných hledati.
Nebť to za jisto povědě,
žeť nikdiež celé kroniky nevědě. 20
Neb jejie písaři nevelmi sú snažni byli,
pro to sú mnoho opustili,
jedno o svém kraji a jiného málo mluviece
a mnoho rozličného opustiece
a tiem pravý sled tratiece. 25
Nalez kroniku u kněže starého u Boleslavi,
ta všecky jiné oslavi,
ta mi jístě vlastiny boje vypravi
<a mnoho neznámého vypravi>.
Pro to budeš-li pražskou nebo břevnovskou kroniku čísti, 30
tiem se právě ujisti,

Zde začíná kronika

- Mnozí pověsti hledají,
v tom moudře a dvorně činí,
ale že na svou zemi nedbají,
tím svůj rod z prostoty viní.
- 5 Neboť kdyby se na ně spolehli,
své země by skutky znali,
z nich celý svůj rod poznali,
a odkud přišli, shledali.
Já ty knihy dávno hledám
- 10 a bez ustání to žádám,
aby se k tomu někdo moudrý zavázal
a všechny české skutky v jedno svázal.
Tak dlouho jsem o to žádal,
dokud jsem vpravdě nepoznal,
- 15 že se tomu nikdo nechce oddat.
Proto se sám tomu musím věnovat.
Ale věz, že je obtížné tu kroniku psát,
proto chci z rozličných čerpat.
Neb to jako jisté tvrdím,
- 20 že nikde o úplné kronice nevím.
Neb její písaři se pramálo snažili,
a proto mnohé vypustili,
jen o svém kraji, a o jiném málo mluvili,
mnoho rozličného vypustili
- 25 a tím pravý sled dějů ztratili.
U starého kněze v Boleslavi kronika byla,
ta všechny ostatní převýšila,
popravdě mi o zápasech vlasti pověděla
a mnoho neznámého pověděla.
- 30 Proto pražskou či břevnovskou budeš-li číst,
o tom se vskutku přesvědčíš,

že na ní jest méne postaveno,
 ale slów wiece mluweno.
 A opatowičská, ta často blúdí,
 ačť wiece mluví, však tobú slúdí. 35
 Vyšehradská mi se najméne slíbila,
 ale najlepšieť jest na Boleslavi byla.
 To račte všichni věděti,
 žeť se já chci té držěti.
 Ale nalezneš-li kde co jinak než tuto mluweno, 40
 věz, žeť to jest mú volí neproměněno,
 ale jakž tam jest postaveno,
 takežť jest i mnú tuto ustaweno.
 Řeči prázdné, jelikož mohu, myšli ukrátiti,
 a však mysl cělú myšli položiti, 45
 aby se tiem mohl každý raději učiti
 a k svému se jazyku wiece snažiti.
 Nebo uslyšě múdrý řeč múdrú, múdrěji bude
 a túžebný tiemto túhy zbude.
 Jáz ti tuto sprostně položi 50
 a na to lepšího proši,
 aby pro naše země čest
 i pro našich nepřátel lest
 opravil mú řeč rýmem krásným
 a oslawil hlaholem jasným 55
 a mne tiem nehaněje,
 by řekl: „Plete se neuměje.“
 Jáť se v tom sám dobře znaji,
 jedno žeť o mém jazyku velmi tbaji.
 To mě jest k tomu již wzbudilo
 a toť mě jest k úsilí připudilo. 60

- že je v ní méně sděleno,
ale slov více řečeno.
A opatovická, ta často bloudí,
35 ač více mluví, však tě obloudí.
Vyšehradská se mi nejméně zalíbila,
nejlepší naopak boleslavská byla.
To všichni račte vědět,
že té se já chci držet.
- 40 Ale najdeš-li kde něco jinak, než zde vyprávěno,
pamatuj, není to z mé vůle změněno,
ale jak tam je řečeno,
tak je i v mé kronice uvedeno.
Řeči prázdné, jak jen mohu, hodlám zkracovat,
45 smysl celý však chci zachovat,
aby se tím každý poučil lépe a rád
a snažil se svému národu více prospívat.
Vždyť když uslyší moudrý řeč moudrou, moudřejší bude
a smutný tak smutku pozbude.
- 50 Já kroniku prostou složím
a lepšího o to prosím,
aby pro naší země čest
a nepřítelům jako lest
opravil mou řeč rýmem krásným
55 a ozdobil slovem jasným,
však mě tím nehaní,
řekne-li: „Plete se, neboť neumí.“
Já sám se k tomu přiznávám,
že jen o svůj národ velmi dbám.
- 60 Tím jsem byl k tomu přiveden
a k práci tak těžké přinucen.

Ot Babylonské věže a o sedmidcát jazycích

Když vešcek lid pro svú vinu
 kromě osmi vodú zhynu,
 tehdy ti, již biechu ostali,
 ot vzhodu slunečného vstali,
 k poledni sě veždy brachu; 5
 nebo biechu plni strachu.
 Po tom sě vešdy bojiece,
 sami sobě v tom nevěriece,
 když na jednom poli biechu,
 jemužto Samar diechu, 10
 tu nemúdrú radu vžechu
 a právě podobnú k smiechu
 řkúc: „Postavimy věži sobě,
 ta bude vysoká do nebě.“
 A když tu věži děláchu, 15
 tvrdými cihlami ji stláchu.
 Klí miesto vápna jmějbiechu
 a všickni jednu řeč mluvbiechu.
 Bohu sě jich řeč nesmíli,
 jich jazyky tako zmýli, 20
 že bratr bratru neurozumě,
 ale každý svú řeč umě.
 Tu svého diela přěstachu,
 druh ot druha pryč sě brachu.
 Každý sobě těch vlast ustavi 25
 a ot těch vzněchu sě rozliční nravi.
 Ti sobě osobichu země,
 jakž dnes má každá jmě.
 Mezi jinými Srbové
 tu, kdežto biechu Hřekové, 30
 podlé moře sě ustavichu,
 až do Říma sě vzplodichu.

1

O babylonské věži a o sedmdesáti jazycích

- Když všechen lid pro svou vinu
kromě osmi vodou zhynul,
tehdy ti, kteří zůstali,
od východu povstali,
5 k jihu se pak vydali;
neboť strachem strádali.
Potom, stále se bojíce,
sami sobě nevěříce,
když na jedné pláni stáli,
10 kterou Samar nazývali,
nemoudře se poradili,
směšnou radu vymyslili:
„Věž postavme pro sebe,
vysokou až do nebe.“
15 A když tu věž dělali,
z tvrdých cihel ji skládali.
Klíh místo vápna užili
a stejnou řečí mluvili.
Jejich řeč Bůh si znelíbil
20 a jazyky tak jim pomýlil,
že bratr bratru nerozuměl,
ale každý svou řeč uměl.
Tu svého díla zanechali,
druh od druhu pryč se brali.
25 Každý svoji zemi vymezil
a základ různých mravů položil.
Tak si země přisvojili,
dnešním jménem označili.
Mezi jinými Srbové
30 tam, kde byli Řekové,
podél moře se usadili,
až k Římu se rozšířili.

O počátcích jazyka českého

14

2

O počátku českého národa

- Srbové zemi obývají,
již Charvátsko nazývají.
V té zemi býval lech,
jenž jmenoval se Čech.
- 5 Však dopustil se vraždy,
pro niž svou zem ztratil navždy.
Ten Čech měl bratrů šest,
proto měl moc i čest,
od nich mnohou čeleď získal,
- 10 kterou jedné noci svolal.
Pak odešel se všemi
z charvátského území.
I bral se z lesa do lesa,
bůžky své na plecích nesa.
- 15 A když lesem dlouho šel,
k velkému hvozdě došel.
Tu se zastesklo čeledi jeho.
I řekl Čech: „Lituji činu svého,
že jsem vám tuto nouzi přivodil
- 20 a za domov husté lesy připravil.“
I řekl Čech svému sboru:
„Pojďme pod tuto horu!
Dětem a skotu dáme odpočinout
a stesk nás snad může minout.“
- 25 Zítra právě za úsvitu
vystoupil Čech s bratry na horu tu,
z níž celou zemi zkoumal
a dále jim jít už nedal.
Řekl: „Hle, země, jakou chceme,
- 30 zde plné stoly mít budeme,

zvíři, ptákův, ryb, včel dosti,
 ot nepřátel dosti tvrdosti.“
 Jako by se dnes na púšči stalo,
 kdežto by jim nic nepřekážalo.
 Ale s té hóry na zemi zřechu, 35
 pro to tej hóře Říp vzděchu.
 Prvé chleba nejmějiechu,
 jedno maso a ryby jědiechu.
 Prvé léto laz vzkopachu,
 druhého léta rádlem vzórachu. 40
 Ale že jich starostě Čech diechu,
 proň zemi Čechy vzděchu.
 Ti lidé věrni biechu
 a své sbožie obecno jmiechu.
 Komuž se co nedostanieše, 45
 ten u *druha* jako své vezmieše.
 Jeden obyčej zlý jmějiechu,
 že manželstva nedržiechu.
 Tehdy ijedna žena mužem jísta nebieše
 a jeden muž žen mnoho jmějieše. 50
 Právě skotsky přebýváchu,
 na každý večer nového manželstva hledáchu.
 Súdce nejmějiechu,
 nebo sobě nekradiechu.
 Pakli se kdy stala která sváda, 55
 u stařěšieho budieše rada,
 aby právo učinili,
 pravému škody polepšili.
 Minu let velmi mnoho,
 že se držiechu ten lid obyčejě toho. 60

zvěře, ptáků, ryb, včel hojnost,
proti nepřítelům je pevná dost.“
Jak by se dnes v pustině stalo,
v níž by jim nic v cestě nestálo.
35 Že z té hory na zem zřeli,
proto Říp jí říkat chtěli.
Upéct chleba neuměli,
jen maso a ryby k jídlu měli.
V prvním roce půdu zkopali,
40 v druhém roce rádlom zorali.
A že svého starostu Čech zvali,
pro něj i zemi Čechy nazvali.
Ti lidé poctiví byli,
své jmění společně vlastnili.
45 Čeho se komu nedostalo,
u druhého jako své se vzalo.
Jeden špatný zvyk však měli,
že manželství nadrželi.
Tehdy pro žádnou ženu muž jistý nebýval
50 a jeden muž mnoho žen míval.
Vskutku jak skot přebývali,
každý večer nové manželství hledali.
Soudce neměli,
vždyť krást neuměli.
55 Pokud u nich došlo k hádce,
vyhledali radu starce,
jak po právu učinit,
toho v právu odškodnit.
Minulo let velmi mnoho,
60 kdy lid se držel zvyku toho.

3

O Libušinu otci múdrému

A když mnohý minu rok, vsta v zemi muž, jemuž diechu Krok. Ten zemi všecknu súdieše a múdrosti jě učieše.	
Potom Krok jide do návi a tři dcery múdré ostavi, Kaziu, Tetku a Libuši. O třetie mluviti muši. Kazě seděla na Kazíně a Tetka na Tetíně.	5 10
Libušě prorokyni bieše, ta všecku zemi súdieše. Sta sě, že o mezi sě dva svadista, až sobě dobře přibista. Libušě sě jě jich súditi a vinného chtieše smútiti. Vinný jě sě Libušě haněti řka: „Nechci tebe za súdci jmieti. Neb žena lépe umie jehlú šíti než v súdě mužě súditi.	 15 20
Auvech, kako mě to velmi rudí, že náši zemi žena súdí.“ I jě sě jie viece všech paní haněti, jehož já nechci mluviti. Libušě to uslyšěvši, nemúdrě mu přehověvši, nic jemu neotpovědě, ale valný sněm zapovědě. Když sě na sněm všichni snidu a před Libuši přijědu,	 25 30

3

O moudrém Libušině otci

- A když minul mnohý rok,
ujal se země muž jménem Krok.
Ten všechny v zemi soudil
a moudrosti je učil.
- 5 Pak se Krok ze světa odebral,
tři moudré dcery zanechal —
Kazi, Tetku a Libuši.
O třetí se vyprávět sluší.
Kazi sídlila na Kazíně
- 10 a Tetka na Tetíně.
Libuše věstkyně byla,
ta celou zemi soudila.
Stalo se, že o mez se dva znesvářili,
až jeden druhému nabili.
- 15 Libuše je začala soudit,
viníka hodlala zarmoutit.
Viník Libuši hanit začal:
„Nechci tě za soudce mít,“ říkal.
„Neboť žena lépe umí s jehlou šít
- 20 než jako soudce muže rozsoudit.
Běda, jak moc mě to pobuřuje,
že v naší zemi žena rozhoduje!“
A dále začal všechny paní hanět,
však o tom nechci vyprávět.
- 25 Libuše to uslyšela,
nemoudře mu vyhověla,
odpověď mu nedala,
valný sněm však svolala.
Když na sněmu se shromáždili
- 30 a před Libuši předstoupili,

tehdy ta všie země máti,	
jě sě hanby své žalovati.	
Zeměné to uslyševše,	
své sě hospodě nasmievše,	
jako s patra sě vzpodjemše,	35
rady ijedné nevzemše,	
křiknú všichni jedním hlasem:	
„Nevyplatímy toho jedniem vlasem.	
Pravduť <i>je</i> mluvil člověk taký.	
Neboť jest vila muž vřaký,	40
jenž sě před ženú súdí,	
jehož k tomu nůžě nepřipudí.	
Již déle nechcem hověti,	
chcem mužě za hospodu mieti.	
Jednohoť na tobě prosímy:	45
Pověz nem věščbami svými,	
z které nem země radíš kněžě vzieti.	
Neboť v své zemi nemóžem podobného jmieti.“	

- na svou hanbu země máti
počala si stěžovati.
Zemané to uslyšeli,
posměch paní uštědřili
35 a zhurta se obořili,
ač se nijak neradili,
jedním hlasem zvolali:
„Jediný vlásek bychom za to nedali.
Však pravdu mluvil člověk ten.
40 Vždyť bloudu je muž podoben,
jenž svůj spor vede před ženou,
když není nucen nouzí svou.
To déle strpět nemůžeme,
muže za pána míti chceme.
45 O jediné tě prosíme:
Ať z tvé věštby se dozvíme,
z které země radiš vládce vzít.
Neb ve své zemi vhodného nemůžeme mít.“

O Libušinu proročství

Tehdy jim Libušě odpovědě
 řkúc: „Toť vem beze lsti povědě,
 jakož kolivěk ste mě uhanili,
 když ste mě tak potupili.
 Zlý člověk chtěl by to býti, 5
 kterýž pro své dobré dá obci zlým užiti.
 Obec jest každého ohrada,
 ktož ji tupí, minulať jej jest rada.
 Ztratě obec, neufaj do hrada,
 bez obce dobude tebe všeliká sváda. 10
 Ale já vám své škody nedám zlým užiti,
 chci vám beze lsti raditi.
 Radější byste mohli můj súd trpěti,
 než chcete za kněže silného mužě jmieti.
 Lehceť tepe dievčie ruka, 15
 ot mužské rány bývá veliká múka.
 Tu mně tehdy uvěříte,
 když svého kněže za železným stolem jedúce uzříte.
 Ale bude-li nad vámi cizozemec vlásti,
 nemoci bude váš jazyk dlúho tráti. 20
 Túhať jest každého mezi cizími,
 smutný utěší se mezi známými.
 Každý kralije přátely svými,
 a ijeden múdrý neradi se s cizími!
 Pojmeť sobě lid jazyka svého 25
 a bude vždy hledati vašeho zlého.
 Na váš lid hledati bude viny
 a svým rozdělí vaše dědiny.
 Češte své, i krastavo,
 nedaj v se cizozemcóm, česká hlavo! 30
 Tomuť vy ucí ženská hlava,
 kde jeden jazyk, tu jeho sláva.“

O Libušině proroctví

Tehdy jim Libuše odvětila:

„To bych vám bez zášti říci chtěla,
ač velmi jste mi ublížili,
když jste mě tak pokořili.

- 5 Jak muž vskutku zlý to musí být,
chce-li svůj prospěch obci nadřadit.

Obec je ochranou každému,
kdo tupí ji, ten pozbyl rozumu.

- 10 Bez obce nedoufej v bezpečí domu,
bez obce podlehneš v hádce kdekomu.

Neoplatím vám za svou křivdu zlým,
bez zášti vám poradím.

Bylo by lépe soud můj mít,
leč pod vládu muže chcete jít.

- 15 Lehčí je rána dívčí ruky,
však mužská nese velké muky.

Až tehdy mi uvěříte,

když za železným stolem svého vládce jíst užijíte.

Bude-li cizák nad vámi vládu mít,

- 20 váš národ nebude dlouho žít.

Každý si stýská mezi cizími,
smutný se utěší mezi známými.

Každý je jako král s přáteli svými,
jsi-li moudrý, nerad se s cizími!

- 25 Obklopí se lidem národa svého,
pro vás najde jen mnoho zlého.

Jen viny na vašem lidu objeví,
svým vaše dědictví rozdělí.

Hlavu svou, byť prašivou, češte,

- 30 ve své zemi se cizáků střežte.

Tomu vás učí ženská hlava,
kde jeden národ, tu jeho sláva.“

O Libušinu koni, ješto Přemysla přinesl

I opět Libušě povědě:

„Jižť to já dobře vědě,

komu býti vaší hospodů.

Jedťež čstnější po mého koně vodu!

Jamžť jedno on poteče

5

a k komuž on přiteče,

toho na ten kóň vsadiece,

vedťež jej sěm, sě nesvářiece.

Budete-li sě svářiti,

po tisíc let bude všie zemi škoditi.“

10

Libušě sě na své věščby vypusti,

kuoň osedlaný bez uzdy pusti.

5

O Libušině koni, který přinesl Přemysla

Dále pak Libuše řekla jim:

„Vždyť já již dobře vím,

kdo má být vaším pánem.

Nechte se, vznešení, vést mým koněm!

5 Neb kam on vyrazí

a ke komu on dorazí,

toho na koně posaďte

a svorně ho sem ved'te.

Budete-li se svářit,

10 po tisíc let bude celé zemi škodit.“

Libuše svým věštbám pevně věřila,

koně se sedlem bez uzdy pustila.

O nalezení prvního oráče toto jest

Páni po koni pojedú, až Bieliny řěky i dojedú. Podlé řěky kón poteče, až na jednu úlehl i přiteče, na niejž oráše muž veliký, obinuv své nohy lýky.	5
K tomu muži kón přiskočiv, i sta, u něho se vzbočiv, vzvysta. Stojieše jako jat v udici, pro to tej vsi vzděchu Stadici.	10
Páni na chlapě vzvžděchu, že jemu Přemysl diechu. Počěchu se druh k druhu smieti i chtiechu jej inhed vzieti.	15
A jakož jeho dotku, Přemysl vstrči v zemi otku řka: „Žěl mi jest, že ste tak ráno přišli! Byšte byli teprv ot Libušě vyšli a bych mohl tuto úlehl vzórati, viec by bylo nelže v Čechách <i>chleba</i> oráči kupovati.	20
Ale že ste uchvátili a mně v rolí překazili, móz to každý slyšeti rád: bude v zemi žiezn a často hlad.“ Posáh Přemysl k lýčěnej kabeli, vyně sýr a řešetný pecen velí.	25
I počě, na radlici položiv, jiesti, pánóv prosě podlé sebe siesti. Páni se počěchu shlédati, na Libušino řečenie vzpomínati.	30

6

O tom, jak prvního oráče našli

- Jak kůň je vedl, páni jeli,
až k řece Bílině došli.
Podél řeky kůň vyrazil,
až na jeden úhor dorazil,
5 na němž oral muž veliký,
nohy ovínuté lýky.
K tomu muži kůň přiskočil a stanul,
bokem se k němu přitiskl.
A že stál, jak jat do udice,
10 nazvali tu ves Stadice.
Jakýsi venkovan pánům prozradil,
že ten oráč Přemysl byl.
Počali se radovat
i chtěli jej hned s sebou brát.
15 A když se ho jeden z nich dotkl,
Přemysl zabodl do země otku
se slovy: „Škoda že jste tak brzy přišli!
Kdybyste nyní od Libuše vyšli
a já mohl tento úhor zorat,
20 nemusel by v Čechách oráč chleba kupovat.
Ale že jste pospíšili
a mou práci překazili,
může to každý slyšet snad,
bude v zemi žízeň a často hlad.“
25 Do lýkové mošny Přemysl sáhl,
sýr a velký pecen chleba vytáhl.
Na radlici položil, jíst začal,
aby k němu přisedli, pány požádal.
Páni se po sobě dívali,
30 Libušinu věštbu si připomínali.

I jechu sě jeho tázati,
proč by jemu bylo mílo na železě sniedati.
Přemysl jim odpovědě:
„Jakž vám jest Libušě řekla, též vám povědě.
Když ste nerodili o dievcě tbáti,
bude vás mój rod železnú metlú kázati.“

35

I začali se ho ptát,
proč by na železe snídal rád.
Přemysl jim odpověděl:
„Co Libuše řekla, též bych pověděl.
35 Když jste té dívky nechtěli dbát,
mé železné berly budete se bát.“

Ot kmenu otky Přemyslovy

Když Přemysl sniedáše,
jeden pán na otku hlédáše,
že otká vypustila z sebe pět pramenów
a z nich pokvetu pět ořechów.
Čtyřie uschnu po malěj chvíli,
pátý by živ, všem se smíli.

5

O kmenu Přemyslovy otky

Zatímco Přemysl snídal,
jeden z pánů se na otku díval.
Vidí, jak výhonků pustila pět,
pět ořechů vykvetlo hned.

- 5 Čtyři uschly za pár chvil,
k radosti všech pátý žil.

Když sobě ten div ukázachu a Přemysla potázachu, které by bylo znamenie <i>suché</i> otky vzekvetenie, tehdy jim Přemysl odpovědě řka: „To já vám vše povědě.	5
Otká suchá jest znamenie mého chlapieho urozenie. Ale žeť jest brzo vzkvetla, jakž vám Libušě jest řekla, můj rod z chlapieho pořáda dojde králového řáda.	10
Pěti prameny budu kvísti. To <i>budú</i> na knízě čísti, že ze mne bude kněžstvo patero, ale brzo zhyne čtvero.	15
Páté vzektve velmi krásně a pustí svůj plod jasně. Ač sě jemu kdy podejde, a však toho časa dojde, že vnuk pomstí svého děda, jeho vrahóm na posledy běda.“	20
Řka to, vsta z chlapieho sboru i jide do Libušina dvoru. A jakž brzo Libušě dojě, Libušě jej za muž pojě.	25
Přemysla páni velikými dary ctichu a kněžě jeho učinichu. Přemysl biešě múdré myslí, on s Libuší vše právo zamysli.	30

8

O Přemyslově volbě

- Když si ten div ukázali
a Přemysla se dotázali,
čeho je to snad znamení
suché otky vykvetení,
5 tehdy jim Přemysl odpoví:
„Všechno vám povím.
Suchá otka je znamení
mého prostého zrození.
Ale že tak rychle vykvetla,
10 jak vám Libuše již řekla,
můj rod ze stavu poddanského
dosáhne stavu královského.
Pěti výhonky vykvete.
O tom se v knize dočtete,
15 že ze mne se zrodí knížectví pět,
však čtyři vbrzku opustí svět.
Páté rozkvete velmi krásně
a vydá svůj plod jasně.
I když ho někdy něco potká,
20 však se času dočká,
že vnuk pomstí svého děda,
jeho vrahům bude běda.“
Tak řekl, opustil selskou družinu
a vydal se ke dvoru Libušinu.
25 Tam když ho Libuše přijala,
ihned ho za muže pojala.
Přemysla páni velkými dary poctili
a knížetem ho učinili.
Přemysl moudré mysli byl,
30 s Libuší všechny zákony vytvořil.

Tehdy Libušě povědě:
 „Jáz jedno miesto vědě,
 to bude slovutno po světu
 jako slunce v svém osvětú.
 Pomněte všichni slova mého! 35
 Vyndeta dvě olivě z pramene mého,
 Václav bude jmě olivě prvej
 a Vojtěch olivě druhěj.
 Tě ot pokolenie mého
 vzendeta až do královstvie nebeského. 40
 Tě to miesto osvětíta,
 a již pohřebena jsúce, svú zemi obráníta.
 Stavte město, to vám káži,
 tu, kdežť to já vám ukáži,
 u Vltavy pod Petřínem, 45
 kdežto tesař činí práh s svým synem.
 Pro práh městu vzdějte Praha,
 toho města bude silná dráha.
 Neb jakž kniežata i králové,
 lidé silní jako lvové 50
 proti prahu klánějí hlavu,
 aby ji jměli zdravu,
 takež proti Prazě, městu mému;
 nebo bude čest i chvála jemu.“

- Tehdy Libuše dí:
„Já o jednom místě vím,
jeho sláva se bude šířit světem,
jako slunce vše ozáří svým svitem.
- 35 Dbejte všichni slova mého!
Vzejdou dvě olivy z výhonku mého,
Václav bude jméno olivy prvé
a Vojtěch olivy druhé.
Ti od rodu mého
- 40 vzejdou až do království nebeského.
Jimi země posvěcena,
navždy bude ubráněna.
Stavte město, to přikazuji vám,
tu, kde ukážu já vám,
- 45 u Vltavy pod Petřínem,
kde tesař dělá práh se svým synem.
Pro práh město nazvěte Praha,
toho města velká bude moc a sláva.
Neb jako knížata a králové
- 50 lidé silní jako lvové
proti prahu sklánějí hlavu,
aby ji měli zdrávu,
také proti Praze, městu mému;
tak bude čest i chvála jemu.“

O válcě dievčieĵ

Pak skončě svůj život Libušě, pohřebu ji ve vsi, jiež diechu Libušě. Po tom jejie knieně válku počechu a právě podobnú k smiechu.	
Nebo tomu za právo chtiechu, aby takéž dievka zemí vládla a mužie držěli by sě rádla. Chtiece své řěči užiti, jechu sě hradu staviti.	5
Dievky hradu Děvín vzděchu a Vlastu za knieni vžěchu.	10
Ta po všie zemi dievkám posla posly řkúc: „Podbímy pod sě ty bradatě kozly!“ Neb sě tehdy pohansky jmiechu, mužie dlúhé brady nosiechu.	15
Vecě Vlasta: „Kterát leží na nich moc? Zapíjejí sě na každú noc. Když nad nimi svítězímy, co chtiece z nich učinímy.“	
Pro tu sě řěč mnoho dievek k Vlastě obra a na šest set sě jich do Děvína dobra.	20
Jako holubi letie z svých kotcův, takež sě dievky bráchu ot svých otcův. Když bieše mužóm toho brániti a každěmu svú dceru bítí,	25
dívno jim to bieše viděti. I jechu sě tomu smieti, že dievka okročmo na koni sedieše a druhá po niej prázdny vedieše.	
Mužie z smiecha nemúdrěho dojidechu smutka velikěho.	30

9

O dívčí válce

- Pak skončila svůj život Libuše,
pohřbili ji ve vsi zvané Libuše.
Potom její kněžny válku začaly,
té by se všichni vskutku vysmáli.
- 5 Vždyť uzákonit žádaly,
aby dívka v zemi vládla
a muži drželi se rádla.
Aby svému slovu dostály,
hrad si stavět začaly.
- 10 Hradu jméno Děvín daly
a Vlastu si za kněžnu vzaly.
Ta po celé zemi k dívkám vypravila posly
se slovy: „Podrobme si ty bradaté kozly!“
Neb muži podle pohanského zvyku chodili
- 15 a dlouhé vousy tehdy nosili.
Řekla Vlasta: „Jakou mají moc?
Zpijejí se každou noc.
Když nad nimi zvítězíme,
co nám libo, z nich učiníme.“
- 20 Pro tuto řeč se mnoho dívek k Vlastě přiklonilo
a na šest set jich do Děvína dorazilo.
Jak holubi letí ze svých kotců,
tak dívky odcházely od svých otců.
Když tomu mohli muži bránit
- 25 a každý své dceři nabít,
tomu, co vidí, se divili.
Smát se tomu počali,
že dívka obkročmo na koni seděla
a druhá za ní koně bez jezdce vodila.
- 30 Muži ze smíchu nemoudrého
dočkali se smutku velikého.

Mohúc to zlé slovom uhasiti, i dachu velikému zlému býti. Snad jsú byli nepomněli, že múdří sú za příslovie jměli	35
řkúc: „Kto chce v domu škody zbýti, nedaj jiskřě uhlem býti. Neb uhel často ohněm bývá, proňž bohatý sbožie zbývá.“	
Tak mužie, mohúc slovom obrániti, i dachu z mála vojsku býti. Kněz Přemysl chtieše toho brániti, páni řkú: „Pokusímy, co dievky mohú učiniti.“	40
Vecě Přemysl: „Viděch ve sně dievky, krev ločice a po všiej zemi jako vsteklé běhajíce. Pro ten sen boji sě v zemi zlého.“	45
Páni na smiech obrátichu sen kněžě svého.	

- Mohli to zlé slovem uhasit,
však nechali to veliké zlo žít.
Snad si ani nevzpomněli,
35 že moudří přísloví měli:
„Kdo chce v domě škody zbýt,
nedej jiskře uhlem být.
Neb uhel často ohněm bývá,
pro nějž bohatý jmění pozbývá.“
- 40 Tak muži, i když mohli slovem zakročit,
nechali z mála vojsko postavit.
Kníže Přemysl chtěl tomu zabránit,
páni na to: „Zkusíme, co dívky mohou učinit.“
Řekl Přemysl: „Viděl jsem ve snách dívky, jak krev lokají
45 a po celé zemi vzteklé běhají.
Pro ten sen se bojím v zemi zlého.“
Páni se vysmáli snu knížete svého.

10

O Vlastině múdrěj radě

Když dievky ot otców sě brachu

a na Děvín sě vzebrachu,

dci otci odpovědě,

sestra bratru to povědě:

„Již já ničse nejsem tobě,

5

každý měj péči o sobě.“

Pak sobě slíbichu vieru,

Vlasta jim da v pití smieru,

aby tlustosti zbyly,

čerstvy a múdry byly.

10

Po tom jě na tré rozděli

a úřady jě poděli.

Múdrějším hrad poruči

a v radě jě seděti uči

řkúc: „Ktožť rád sedí v radě,

15

ten ostojí v každěj svádě.“

Krašším sě káza líčiti

a chytrěj řeči učiti

řkúc: „Tiemto mužóm poleku,

kdež jich mocí nedoteku.“

20

Třetím káza s lučišči jezdit

a mužě jako psy bít.

10

O Vlastině moudré radě

Když se dívky od otců braly
a na Děvín se odebraly,
dcera otci pravila,
sestra bratru sdělila:

5 „Ničím já nejsem pro tebe,
každý se starej o sebe.“

Pak si přísahaly věrnost,
Vlasta jim přikázala střídmost,
aby se tloušťky zbavily

10 a svěží a moudré byly.

Pak je do tří řádů rozdělila
a úřady je podělila.

Moudřejším hrad svěřila
a v radě jednat je učila,

15 řkouc: „Kdo rád sedá v moudrých sboru,
ten obstojí v každém sporu.“

Krásnějším rozkázala se líčit
a lstivé řeči se učit,

řekla: „Toto na muže nastražím,

20 kde se jich silou nezmocním.“

Třetím kázala s luky jezdit
a jako psy muže hubit.

O prvému dievčiem pleně

Když se dievky dobře svyku a na koních jezdit obyku, jechu se země pleniti a vše mužě pořád bítí.	
V ódění se dievčie srdce proměnicu, že proti mužóm jako kámen biechu.	5
Ijedna přátel nebrániesě, dci na svého otcě vediesě.	
Kněz Přemysl da to všiej zemi věděti, ale mužie nevědiechu, co tomu sdieti.	10
Neb oděnie nejmějiechu a na jich koních dievky jezdiechu.	
Však jakž mohúc se sebrachu a před Děvín se brachu	
mniece, by dievky měchýřem zahnali, a mniece, by jich na hradě nedočkaly.	15
Přemysl nerodi s nimi jíti řka: „Rod můj musil by toho škodu jmieti.	
Neb vědě, že dievčie lsti nemůžete zbýti a ot nich vám jest pobitu býti.	20
By mě u prvému boji pobily, můj by rod nepřítelě skóro zbili.	
Pro to s vámi nechci jíti ni vám razi se s nimi sníti.“	
Mužie jeho rady netbachu, proti jeho vůli před Děvín se brachu.	25
Mužie, když hrad uzřechu, dievkám se velmi vzsmiechu.	
Kdežto Bojišče slóve za Vyšehradem, tu stojiechu.	
Dievky, když se dobře sezřechu,	30

11

Jak dívky poprvé plenily

- Když si dívky uvykly
a na koních jezdit si navykly,
začaly zemi plnit
a všechny muže napořád bít.
- 5 Ve zbroji tak se dívčí srdce proměnila,
že proti mužům jako kámen byla.
Žádná příbuzné nebránila,
dcera i proti otci vyrazila.
Kníže Přemysl to ve známost dal celé zemi,
- 10 ale jak si počínat, muži nevěděli.
Neboť zbroj neměli
a na jejich koních dívky seděly.
Však jak mohli, se sebrali
a před Děvín se vydali,
- 15 prý aby dívky svým mužstvím zahnali,
prý že by jich na hradě nevyčkalý.
Přemysl s nimi odmítl jít,
řka: „Můj rod by z toho musel škodu mít.
Neboť vím, že dívčí lsti se nemůžete zbavit
- 20 a každý z vás jimi musí být zabit.
Kdyby mě hned v prvním boji zabily,
můj rod by nepřátelé brzy zhubili.
Proto s vámi nechci jít,
ani vám neradím se s nimi bít.“
- 25 Muži jeho rady nedbali,
proti jeho vůli se před Děvín vydali.
Když se na hrad podívali,
jen se dívkám posmívali.
Kde se říká Bojiště, za Vyšehradem, tam se rozložili.
- 30 Dívky, když vše uvážily,

vŕecky ŕe poradivŕe
 a u vierŕe ŕe potvrdivŕe,
 pojedŕu s Vlastú na pŕed mocnŕjšie,
 postavivŕe u prostŕed múdŕjšie.
 A kdyŕ na poli stojiechu 35
 a jŕž ŕe sníti chtiechu,
 Vlasta na koni s óŕŕepem u prvých stojieŕe
 a svému vojsku tako mluvieŕe:
 „Ó dievky, ŕlechetné stvoŕenie,
 vás v ŕvŕtŕ ŕlechetnŕjšieho nenie. 40
 Drŕzte ŕe ŕlechetenstvie svŕého,
 dobývajte sobŕ jména dobrŕého.
 Buď vám mílo málo úsilé pojmiati
 a skrzŕ to vŕčný pokoj i ŕest jmiati.
 Ač jŕ nynie potepem, 45
 vŕčnú pamŕt a chválu vezmem.
 Budem sobŕ mužŕ voliti,
 kdy chtiece budemy jŕ bíti.
 Budem jako amazovské panie.
 Ty sú poručily mužóm oránie 50
 a samy zemí vládnú.
 Ty sú jmŕly s ciesaŕem Ctyrem svádu,
 ty ŕlechetné sú toho ciesaŕŕ pobily
 a jemŕe sú jej ve krvi utopily
 řkúć: Krve jsi řádal, krev ře pí 55
 a vieć na ŕvŕtŕ lidí nebí!
 Ty sú ŕe proti Alexandru udatné jmŕly
 a s jinými králi bíti sú ŕe smŕly.
 I jmají toho po ŕvŕtŕ ŕest i chválu,
 pojmvŕŕe u boji práći malú. 60
 Téŕ vám, panny ŕlechetné, ŕluŕie učiniti!
 Nebo dámy-li ŕe nynie těmto bradáćóm pobiti,
 budú ŕlechetnými pannami chlapi smiech pobíjŕti
 a vieć ny mužie za robotné budú jmiati.

- společně se poradily,
ve věrnosti utvrdily,
šly s Vlastou vpřed ty silnější,
do středu postavily ty moudřejší.
- 35 A když na poli stály
a již se utkat chtěly,
Vlasta s oštěpem se na koni v čelo postavila
a k svému vojsku takto promluvila:
„Ó dívky, šlechetná stvoření,
40 nad vás ve světě šlechetnějšího není.
Držte se statečnosti své,
získejte pro sebe jméno dobré.
Ať těší vás, že málo úsilí vydáte,
a tím věčný pokoj i slávu získáte.
- 45 Když je nyní v boji porazíme,
věčnou památku i chválu si vysloužíme.
Budeme si muže volit,
kdy se nám zachce, budeme je bít.
Budeme jako amazonské paní.
- 50 Ty poručily mužům orání
a samy v zemi vládly.
Ty s císařem Kýrem boj vedly,
statečně toho císaře pobily,
jaly ho a v krvi utopily,
- 55 řkouce: Krve jsi žádal, krev pij
a víc na světě lidí nebij!
Ty se Alexandra vůbec nebály
a s jinými králi se bít se odvažovaly.
Proto ve světě čest i chválu získaly,
60 stačilo jen, aby s malým úsilím válčily.
Totéž se sluší vám, panny statečné, činit!
Vždyť necháme-li se nyní těmito vousáči porazit,
budou si chrapouni z urozených panen smích tropit.
A nadále nás muži za služby budou mít.

Bí každá bratra a otcě svého,	65
aby mohla sobě dobyti života pokojného.	
Lépe by bylo nám ctně zbitu býti	
než těmto chlapům bradatým na milost jíti.	
Ale bude-li která ot nás běžeti chtieti,	
věz to, že na nás tovarystva nebude jmieti.	70
A moci-li budu kdy s ni býti,	
smrti nebude moci zbýti.	
A bude-li z vás která jata,	
jáz jmám pln sklep Libušina zlata.	
A to vám za jisto praví,	75
že pro vás jednu všecko ztrávi.“	
A jakž té řeči brzo přěsta,	
tak se inhed hnuchu s toho miesta.	
A jakž na ně vyniku,	
tak všecky plavečsky křiku.	80
Osuchu mužě děvecké střěly,	
Vlasta mužě oštěpem rozděli.	
Dřieve než svých opět dohna,	
sedm najlepších oštěpem prohna.	
Mlada, Hoda a Svatava,	85
Vracka, Radka a Častava,	
ty podlé své knieně veždy biechu	
a dobrodružsky se ovšem jmiechu.	
Mužóm do smiechu nebieše,	
na tři sta již mužów zbitých ležieše.	90
A by bliz les nebyl,	
ijeden by byl z mužów nezbyl.	
Na Vlastu se ijeden nevrátil,	
nerád bych byl jie škopa s pivem převrátil.	

- 65 Bij každá bratra a otce svého,
abys mohla dosáhnout života pokojného.
Lépe by bylo nechat se ve cti zabít,
než vousatým chlapům na milost vydány být.
Ale bude-li nás chtít některá zradit,
70 pamatuj, že naše přátelství ji nebude chránit.
A bude-li kdy na ni stačit,
nebude smět dále žít.
A bude-li některá z vás jata,
já mám sklep plný Libušina zlata.
- 75 A to vám jako jisté pravím,
že pro jedinou z vás všechno vynaložím.“
A jakmile domluvila,
hned s nimi z místa vyrazila.
A jak na muže vyrazily,
80 s divokým rykem útočily.
Zasypaly muže dívčí střely,
Vlasta muže oštěpem rozdělí.
Dříve než své opět dohnala,
sedm nejlepších oštěpem proklála.
- 85 Mlada, Hoda a Svatava,
Vracka, Radka a Častava,
ty vždy po boku své kněžny stály
a hrdinně si jistě počínaly.
Mužům do smíchu nebylo,
90 již na tři sta zabitých mužů leželo.
A kdyby blízko les nebyl,
žádný z mužů by nezbyl.
Na Vlastu se nikdo nevrhl,
sám bych jí nerad pivo převrhl.

O mužském ostrabení a o Vyšehradu

Po puol létu mužie sě ostrabichu, smolníkův a koní dobychu. Však dievek bojem utkati nesmiechu, ale bliz jich hrad učinichu.	
Dievky jě dvakrát rozpudichu, až však jě takto přelstichu: mužie lstí před Libuši padu. Tehdy dievky, vzemše radu, zpodjemše sě z svého sboru, jidu bránit svého dvoru.	5 10
Mužské síly sě bojiece, v Libuši lahu sě tajiece. V tu dobu Přemysl s svú radú připravi, což slušieše k hradu, jedné noci vzvede dřevený hrad, jemuž vzdě Vyšehrad.	 15
S toho váléchu s dievkami let pět, ale mužóm bieše úzek veš svět. Neb dievky mužóv na hradě nejmějiechu a pro to sě prorady nebojiechu. Ale dievky na Vyšehradě biechu. A když mužie kam jíti chtiechu, dievky dievkám pronesiechu, a tak na cestě dievky mužě zbíjiechu.	 20 25
A takéž k ženám jdíeše Vlastin list, proňž nebieše sobú ijeden muž jít. Neb túha veliká tehdy v zemi bieše, že z jednoho slova žena mužě zabieše. Tehdy mnoho mužóv na loži nalézáchu, ani zbodeni noži.	 30

Jak se muži vzchopili a o Vyšehradu

Po půl roce se muži vzchopili,
smolných kabátů i koní se zmocnili.
Však s dívkami se v boji utkat neodvážili,
ale nedaleko od nich se opevnili.

- 5 Dvakrát je dívky rozprášily,
až je takto přelstili:
muži lstí na Libuši udeřili.
Tehdy se dívky poradily,
svou družinu opustily,
10 bránit své sídlo vyrazily.
Že mužské síly se obávaly,
v táboře v Libuši se ukrývaly.
Přemysl se svými rádci v tu dobu
připravil, co potřeba k hradu,
15 jedné noci vztyčil dřevěný hrad,
jemuž dal jméno Vyšehrad.
Z něho pět let s dívkami válčili,
ale ze všech stran tíseň cítili.
Neboť dívky muže na hradě neměly,
20 a proto se zrady bát nemusely.
Ale na Vyšehradě dívky byly.
A když muži někam táhnout chtěli,
dívky dívkám to vyzradily,
a tak cestou dívky muže pobíjely.
25 A také k ženám šel Vlastin list,
pro něž si žádný muž nebyl jist.
Neb veliká žalost tehdy v zemi byla,
že pro jedno slovo žena muže zabila.
Tehdy mnohé muže na loži
30 nalézali probodnuté noži.

Pro to mužie v noci svú stáji mieváchu v hustém háji, aby dievčie liti zbyli a životóv neztratili.	
Panie čestné túto válkú sě stydiechu a jim za bláznovstvo jmějiechu.	35
Ale <i>některé</i> sě k tomu nepřimlúviechu; nebo tajně s Vlastú držiechu.	
A to mužie ot žen trpiechu a pravé ženy jim nevěrny biechu.	40
V tom chváli mužě toho věka, né, jsú dóstojni ot múdrých dieka, že ijeden muž nedal své ctné paniej zlým zlého užiti ni který jie chtěl tiem uhaniti	
řka: „Nectná činí podlé svého práva, Bože, daj, ať jest má ctná paní zdráva.“	45

- Proto muži v hustém háji
velmi často nocovali,
aby se dívčí krutosti zbavili
a životy neztratili.
- 35 Paní ctné se za tu válku styděly
a bláznovství v ní viděly.
Ale některé s tím nesouhlasily;
neboť tajně s Vlastou držely.
A tím muži strádali,
- 40 že je vlastní ženy zrazovaly.
Za to chválím muže toho věku,
ach, jsou hodni moudrých vděku,
protože žádný muž nedal své ctné paní zlé za zlé zakusit
ani žádný ji nechtěl tím potupit,
- 45 řka: „Nectná činí podle svého práva,
Bože, dej, ať je má ctná paní zdráva.“

O rozličných dievčích lstech

Po tom dachu sě dievky na rozličné lsti,
pro něž zbychu mužie všie své cti.

Uzřěvše, že na Vyšehradě veliký hlad,
za přimiřím pozvachu jich na svůj hrad.

Tu s nimi kraššie panny posadichu,
jež chytré řeči mnoho umiechu.

5

Ty diechu: „Jáz bych tvá ráda byla,
by má tetka živa nebyla.

Chtěl-li by ty mě sobě jmieti,
musil by jiež život otjieti.

10

A to sě móż dobře státi,
chceš-li jie na tejto cestě ždáti.

Jmát tú cestú taký den sama desáta jěti,
móžeš ji tu s jejími tovařiškami jieti.“

Tak nebožátka přelúdiece,
zástavu jim zastaviece,

15

tým činem mnoho dobrých jinochóv zbichu
a tak mocnějších nepřátel zbychu.

Pak jedna skutky milé jednomu zjevováše
a velikú vieru slibováše

20

řkúc: „Mrzí mě v tomto přiebytku býti!

Chceš mój muž býti?

Chciť Děvín zraditi.“

I je sě jeho učiti,

kako jim jest k tomu příti.

25

Když to kněz Přemysl vyzvědě,
tako jim povědě:

„Razi vám, neroďte jim věřiti,

věřte mi, žeť vy chtie tým činem zbíti.“

Mužie nerodichu jemu v tom věřiti,

30

podlé dievčie rady jechu sě v hrad jíti.

O rozličných dívčích úkladech

Potom se daly dívky na rozličné lsti,
pro něž pozbyli muži vši své cti.
Viděly, že na Vyšehradě je velký hlad,
pod příměřím pozvaly je na svůj hrad.

- 5 Zde s nimi krásné panny posadily,
které se lstivě mluvit naučily.
Říkaly: „Já bych tvá ráda byla,
kdyby má tetka živa nebyla.
Chtěl-li bys ty mě pro sebe mít,
10 musel bys jí život vzít.

A to se může snadno stát,
budeš-li ji na této cestě čekat.
Má tou cestou právě v ten den s devíti jet,
můžeš tam ji i její družky zadržet.“

- 15 Tak nebožátka přelstily,
zátaras tam postavily,
tím činem mnoho dobrých jinochů pobily,
a tak se silnějších nepřátel zbavily.
Pak jedna jednomu skutky lásky zjevovala
20 a velkou věrnost slibovala,
říkala: „Mrzí mě v tomto příbytku žít!
Chceš mým mužem být?
Chci ti Děvín zradit.“

- I začala ho učit,
25 jak mohou k tomu dojít.
Když se to kníže Přemysl dověděl,
takto jim pověděl:
„Radím vám, nesmíte jim věřit,
věřte mně, že se chystají vás zabít.“
30 Muži mu v tom nevěřili,
podle dívčí rady k hradu vyrazili.

A když v hrad vjidechu,
dievky na ně vyjidechu.
Inhed všicky zbichu,
ijednoho neminuchu.

35